

Açgözlülüğün Doğası ve İnsan Hayatına Yıkıcı Etkileri

The Nature of Greed and Its Destructive Effects on Human Life

Dr. Arş. Gör. Esra İRK

eirk@pau.edu.tr

Pamukkale Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Anabilim Dalı

Pamukkale University, Faculty of Theology, Department of Psychology of Religion

 [0000-0002-0607-9210](https://orcid.org/0000-0002-0607-9210)

Makale Bilgisi / Article Information

Geliş Tarihi / Received	Makale Türü / Article Type	Kabul Tarihi / Accepted	Yayın Tarihi / Published
20 Kasım/November 2023	Araştırma Makalesi / Research Article	6 Şubat / February 2024	15 Mart / March 2024

Atıf Bilgisi / Cite as:

İrk, Esra "Açgözlülüğün Doğası ve İnsan Hayatına Yıkıcı Etkileri", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/1 (Mart 2024), 202,226.

<http://doi.org/1051702/esoguifd.1393611>.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi /Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology Bütün hakları saklıdır. / All right reserved. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esoguifd>

CC BY-NC 4.0 This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Etik Beyanı / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu, yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği ve bu araştırmanın desteklenmesi için herhangi bir dış fon almadıkları yazar tarafından beyan olunur / It is declared by the author that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study; that all the sources used have been properly cited; that no external funding was received in support of the research.

Açgözlülüğün Doğası ve İnsan Hayatına Yıkıcı Etkileri

Öz ► Psikolojik bütünlüğü ve toplumsal dokuyu zayıflatan davranışlardan biri olan açgözlülük, daha fazlasını elde etme iştihayı ve sürekli bir doyumsuzluk halidir. Açgözlü kimse, maddî nesne ve sembolleri yücelterek onlara ulaşma hırsı ve arzusu içindedir. Bu da çıkarıcı ve bencil bir bakış açısını beraberinde getirmekte; değer ve ilkelerden taviz veren bir kişilik gelişimine yol açmaktadır. Açgözlü kişi, fikrî veya dinî düzeyde herhangi bir yargıyı dikkate almamakta; kendi yargılarına göre edinmenin seyrini ve yönünü belirlemektedir. Böyle bir tutum da bireyin hem kendi dinamik iç unsurlarını bozmakta hem de ahlaki ve sosyal düzeyde kırılmalara neden olarak başkalarıyla doğru ve anlamlı bir ilişki kurmayı zorlaştırmaktadır. Bu makalede açgözlülüğün tanımlarına yer verilmiş, kapsamı ve sınırları ele alınmış ve yakından ilişkili olduğu kavramlar arasındaki yeri netleştirilmeye çalışılmıştır. Açgözlülük, dinî ve psiko-sosyal açıdan incelenmiş ve açgözlülüğün bireyin hayatına yansımaları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Açgözlülük, Kişisel Çıkar, Doyumsuzluk, Ruh Sağlığı

The Nature of Greed and Its Destructive Effects on Human Life

Abstract ► Greed is one of the behaviours that undermine psychological integrity and social adaptation. It is characterized by a constant desire to acquire more, leading to enduring dissatisfaction. A greedy individual harbors the ambition and desire to attain material objects and symbols, elevating them to a glorified status. This fosters a self-interested and selfish perspective, resulting in a personality that compromises values and principles. By disregarding any judgment at the intellectual or religious level, the greedy person determines the course and direction of acquisition based on their judgments. Such an attitude disrupts the individual's internal dynamic elements leading to moral and social breakdowns and constraints. Consequently, establishing a genuine and meaningful relationship with others becomes challenging. This article encompasses definitions of greed, discusses the scope and limits of this behavior, and attempts to clarify its position among closely related concepts. Greed is examined from both religious and psycho-social perspectives, with emphasis on its implications for an individual's life.

Keywords: Psychology of Religion, Greed, Self-Interest, Dissatisfaction, Mental Health

Giriş

Dinî, tarihî, kültürel, ekonomik süreçlerden hareketle şekillenen açgözlülük, bazı disiplinlerde elverişli ve pragmatik bir davranış olarak karşımıza çıksa da çoğu disiplinde değer bozucu ve yıkıcı bir enerji olarak nitelendirilmektedir. Çıkarıcılık, hırs, tatminsizlik ana temalarıyla inşa edilen açgözlülük, bireyin davranış kalıplarında bir değişime yol açmakta ve bireyin hem kendisiyle hem de diğeriyle ilişki biçimini büyük ölçüde etkilemektedir. Çünkü açgözlü bireyler, hep daha fazlasını elde etme yönünde bir davranış sergilemekte, maddî güç ve sembolleri hiçbir ihtiyat kaydı olmaksızın yücelterek ruhsal açıklıklarını gidermeye

çalışmaktadırlar. Bu da insanî ve ahlaki değerlerin etkin bir şekilde devreye girmesini engellemektedir.

Belirli bir bağlam içinde ortaya çıkan açgözlülük, bireyleri, grupları ve toplumları etkileme gücüne sahiptir.¹ Aslında normal bir kimlik örgüsü içinde yer alan bu davranış, bireyde yerleşik hale geldiğinde faydacı ve bencil bir karakter tipinin oluşmasına neden olmaktadır. Bu da hem ruh sağlığını hem de insan-insan ilişkisine dayalı sosyal uyumu ve düzeni belli ölçülerde tehdit etmektedir. Ancak konuyla ilgili literatür incelendiğinde, açgözlülük kavramının sosyal psikoloji ve din psikolojisi gibi alanlarda yeterli düzeyde ele alınmadığı görülmektedir. Dolayısıyla etkileri itibarıyla katmanlı ve çok boyutlu bir yöne sahip olan açgözlülüğün teorik zeminde incelenmesine ve değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmada açgözlülük kavramının aşağıdaki sorular çerçevesinde incelenmesi amaçlanmaktadır.

- i) Açgözlülük nasıl tanımlanmaktadır? Açgözlülüğün kökeni/kaynağı nedir?
- ii) Açgözlülükle ilişkili kavramlar nelerdir ve bu ilişki nasıl olmaktadır?
- iii) Açgözlülük, dinî açıdan nasıl değerlendirilmektedir?
- iv) Açgözlülüğün bireysel ve toplumsal yansımaları nasıldır?

1. Açgözlülük Kavramı

Günlük hayatta sıkça rastlanmakla birlikte literatürde açgözlülük, ampirik açıdan az çalışılmış ya da farklı disiplinlerin bağlamları içinde gömülü kalmış bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu kavrama dair net bir çerçevenin ve sarıh bir tanımın eksikliği, konuyla ilgili ampirik çalışmayı güçleştirmektedir. Diğer yandan açgözlülüğün merkez bileşeni olan aşırılığın tespiti de kavramsal ve ampirik açıdan bir problem oluşturmaktadır.² Açgözlülük, sözlükte aşırı ve kınanması gereken bir edinmecilik olarak tanımlanmaktadır. Açgözlülüğü birinci olarak niteleyen aşırı sıfatı, edinmeciliğin belli bir eşik düzeyinden sonra açgözlülük olarak adlandırılması gerektiğine işaret etmektedir. İkinci niteleyici sıfat olan kınanma, açgözlülüğün erdemden yoksun ve gayriahlaki bir davranış olduğunu göstermektedir.³

¹ Katalin Takacs Haynes, "The Psychology of Greed", *The Psychology of Extremism: A Motivational Perspective*, ed. Arie Kruglanski vd. (Routledge, 2021), 223.

² Long Wang - J. Keith Murnighan, "On Greed", *The Academy of Management Annals* 5/1 (2011), 305.

³ Salman Akhtar, "Meanings, Manifestations, and Management of Greed", *Greedy: Developmental, Cultural, and Clinical Realms*, ed. Salman Akhtar (London: Karnac Books, 2015), 131.

Açgözlülük, ihtiyaçtan daha fazlasını elde etmekle ilişkilidir. Daha fazla gelir, daha fazla mülk, daha fazla güç, daha fazla ayrıcalık gibi. Başka bir deyişle, iyi veya değerli olarak nitelendirilen her şeyin daha fazlasına duyulan doyumsuz bir arzu ve güçlü bir dürtüdür.⁴ Çoğu zaman daha baskın ve daha temel olan diğer arzuları tatmin etmenin bir aracı olarak işlev görmektedir.⁵ Açgözlülükte nesneyi elde etme arzusu sürekli ve kleptomani gibi gerçekte ihtiyaç duyulmayan bir şeye yöneliktir.⁶ Açgözlülük, içsel motivasyonlar tarafından güdülenmekte⁷ ve çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. Kumarbaz, hasis, dolandırıcı kimselerin yanı sıra işkolik ve kıyasıya rekabet eden kimseler de açgözlü olarak değerlendirilmektedir.⁸

Sosyal psikoloji, psikanaliz, ekonomi, ilahiyat gibi farklı disiplinlerde açgözlülük kavramı incelenmiş ve konuyla ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlardan bazılarının aşağıdaki tabloda yer verilmiştir:

---

⁴ Marcel Zeelenberg - Seger M. Breugelmans, "The Good, Bad and Ugly of Dispositional Greed", *Current Opinion in Psychology* 46 (2022), 1-5.

⁵ Aviad Kleinberg, *7 Deadly Sins: A Very Partial List* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2008), 98.

⁶ Aaron Ben-Ze'ev, "Envy and Jealousy", *Canadian Journal of Philosophy* 20/4 (1990), 502.

⁷ Terri G. Seuntjens vd., "Defining Greed", *British Journal of Psychology* 106/3 (2015a), 508.

⁸ Solomon Schimmel, *The Seven Deadly Sins: Jewish, Christian, and Classical Reflections on Human Psychology* (New York Oxford: Oxford University Press, 1997), 160.

Tablo 1: Açgözlülük Tanımları

“Maddî kazanç gibi her türlü kaynağın daha fazlasını elde etmek için duyulan doyumsuz arzu” ⁹
“Başkasının zararına olacak şekilde bir kaynağın haksızca ve aşırı miktarda elde edilmesine yönelik bencil bir motivasyon” ¹⁰
“Zenginlik ve servet için insanı yiyip bitiren ve insanın başka şeyleri çok az düşünmesine neden olan arzu” ¹¹
“Daha fazlasını elde etme arzusu ve hiçbir zaman yeterince sahip olamamaktan kaynaklanan tatminsizlik” ¹²
“Her zaman daha fazlasını isteme ve kişinin halihazırda sahip olduklarıyla asla yetinmeme eğilimi” ¹³
“Her türlü mal ve yiyeceğe meyli fazla olma hâli, tamahkârlık, harislik” ¹⁴
“Özneyi sürekli uyaran ama doyurulması imkânsız bir istek” ¹⁵
“Mal/mülk ve servete yönelik aşırı arzu”; “Para kazanma ve biriktirme konusundaki aşırı arzu” ¹⁶
“Aşırı ya da nâhoş dereceye kadar ulaşan kişisel çıkar” veya “toplam değer pahasına kişisel çıkar” ¹⁷
“Başkalarına maliyet yükleyen veya onların refahını ortadan kaldıran aşırı kişisel çıkar eylemleri” ¹⁸
“Genellikle bir şeye (para, güç veya diğer zenginlik sembolleri) ihtiyaç duyulandan daha fazla sahip olma yönünde karşı konulmaz şiddetli bir arzu” ¹⁹

Tablodaki tanımlar incelendiğinde, doyumsuzluk ve aşırı istek eğiliminin, açgözlülük kavramında belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Maddî varlıkları edinmeye yönelik güçlü tutku, bu kavramdaki ayırıcı vasıflardan birisidir. Bununla birlikte açgözlülük, kişinin kendisini aslî ve merkezde, diğerini ise ikincil ve arka planda gördüğü bir durumu da ihtiva

⁹ Goedele Krekels - Mario Pandelaere, “Dispositional Greed”, *Personality and Individual Differences* 74 (2015), 225.

¹⁰ Eric Cardella vd., “Is Greed Contagious? Four Experimental Studies”, *Journal of Behavioral Decision Making* 32/5 (2019), 580.

¹¹ Donald Capps, “The Deadly Sins and Saving Virtues: How They Are Viewed by Clergy”, *Pastoral Psychology* 40/4 (1992), 210.

¹² Seuntjens vd., “Defining Greed”, 518.

¹³ Terri G. Seuntjens vd., “Dispositional Greed”, *Journal of Personality and Social Psychology* 108/6 (2015), 917.

¹⁴ Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük* (Ankara: Vadi Yayınları, 2001), 8.

¹⁵ Melanie Klein, *Haset ve Şükran*, çev. Orhan Koçak - Yavuz Erten (İstanbul: Metis Yayınları, 2014), 23.

¹⁶ James M. Childs, *Greedy: Economics and Ethics in Conflict* (Minneapolis: Fortress Press, 2000), 2.

¹⁷ Matthew T. Clements, “Self-Interest vs. Greed and the Limitations of the Invisible Hand”, *American Journal of Economics and Sociology* 72/4 (2013), 952.

¹⁸ Long Wang vd., “Economics Education and Greed”, *Academy of Management Learning & Education* 10/4 (2011), 645.

¹⁹ Kets de Vries, “The Greed Syndrome”, *INSEAD Working Paper Series* 26 (2016), 10.

etmektedir. Diğer bir ifadeyle açgözlü kişi, kendi varlık alanını muhafaza ederken başkasının varlık alanını dışlayıcı bir tutum sergilemektedir. Bu açıdan açgözlülük bencillik, çatışma, empati eksikliği gibi farklı ilişki biçimlerinin öne çıktığı bir süreci ifade etmektedir. Aslında açgözlülük, insan doğasının bir parçasıdır ve bu nedenle çoğu insanın bir dereceye kadar açgözlü olması normaldir.²⁰ Zira bu davranış, her ne kadar olumsuz bir çağrışıma sahip olsa da optimal büyüme döngüsünde, normal psikolojik deneyimin ve bireyin kişilik yapılanmasının bir bileşeni olarak yer almaktadır.²¹ Bu yüzden açgözlülüğü insan doğasından yok etmek mümkün değildir. Ancak bu davranışı sağlıklı hale getirmek ve kamu yararına uygun bir şekilde kullanmak imkân dahilindedir.²²

Açgözlülüğün ortaya çıktığı durumlar değişkenlik göstermekle birlikte yemek ve para en önde gelen nesnelere arasında yer almaktadır. Fiziksel olarak insanı şişiren ama psişik olarak tatminsiz kalmasına neden olan aşırı yeme davranışı, açgözlülüğün bir işaretidir. Benzer şekilde mal biriktirmek için duyulan sürekli arzu da açgözlülüğün bir diğer göstergesidir.²³ Açgözlülük, paraya ve maddî varlıklara yönelik çok yoğun sevgidir. Kişi, bunları elde etmek için sürekli bir çaba halindedir.²⁴ Nitekim Zeelenberg ve arkadaşları tarafından yapılan araştırma neticesinde açgözlülüğün, zenginlik arzusunun artmasıyla ilişkili olduğu görülmüştür.²⁵ Bu arzu ve eğilim de açgözlülük ile putperestlik arasında bir ilişki kurulmasına yol açmıştır. Zira açgözlü kimseler de putperestler gibi anlamların somut olması ihtiyacı içindedirler.²⁶ Onlar, gerçek Tanrı'dan ziyade bu dünyanın tanrılarına yönelmekte ve onlara karşı duydukları abartılı sevgiden dolayı acı çekmektedirler.²⁷ Açgözlü bireylerin zihinleri (mind) kontrol edemediği aşırılık biçimlerinden korktuğu için ulaşılabilir olanı takıntı haline getirmektedir. Bu açıdan açgözlülük sevginin, umudun ve güvenin yerine parayı ve maddî varlıkları ikame ederek bu aşırılık biçimlerini kontrol etmeye yönelik hastalıklı bir

---

²⁰ Zeelenberg - Breugelmans, "The Good, Bad and Ugly of Dispositional Greed", 1.

²¹ Robert Waska, "Greed, Idealization, and the Paranoid-Schizoid Experience of Insatiability", *The Scandinavian Psychoanalytic Review* 26/1 (2003), 48.

²² Greg Melliush, "Greed is Great", *IPA Review* 61/2 (2009), 23.

²³ Akhtar, "Meanings, Manifestations, and Management of Greed", 132.

²⁴ Schimmel, *The Seven Deadly Sins*, 166.

²⁵ Marcel Zeelenberg vd., "When Enough is not Enough: Overearning as a Manifestation of Dispositional Greed", *Personality and Individual Differences* 165 (2020), 6.

²⁶ Linda Freedman, "The Narrative of Consumption: Greed and Literature", *Greed*, ed. Alexis Brassey - Stephen Barber (New York: Palgrave Macmillan, 2009), 178.

²⁷ Schimmel, *The Seven Deadly Sins*, 176.

arzudur. Açgözlülerin bütün dikkatleri maddî kazanca odaklıdır. Onların arzu ettikleri şey somut, sabit ve gerçektir.²⁸

Açgözlülüğün kökeni hakkında araştırmacılar farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Fromm, açgözlülüğün kökenini akıl ve hayal gücü ile ilişkilendirirken²⁹ Klein, saldırgan dürtülerin içsel yoğunluğu ile erken çocukluk dönemindeki gerçek mahrumiyetler arasındaki bağla ilişkilendirmiştir.³⁰ Diğer yandan köklerini çocukluk deneyimlerinden alan psikolojik güvensizlik ile açgözlülük arasında da bir bağ kurulmaktadır. Chen tarafından yürütülen araştırma sonucunda çocuklukta çevresel öngörülemezliğin açgözlülükle pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca güvensiz bağlanmanın çocuklukta çevresel öngörülemezlik ile açgözlülük arasındaki ilişkiye aracılık ettiği görülmüştür. Her zaman daha fazlasını arzulayan açgözlü insanlar, kaynaklara erişme imkânının belirsiz olduğu bir ortamda ortaya çıkan sorunları bilinçsizce çözebilmektedirler. Bu açıdan açgözlülük, öngörülemeyen koşullara uyum sağlayabilecek ve kaynak güvensizliğiyle başa çıkabilecek evrimsel stratejinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.³¹ Açgözlü kişi, kaybetme tehdidinin daima farkındadır ve başkaları kendisinden alabilirler korkusuyla başkalarından almaya çalışma eğilimindedir.³² Bu tetikte olma hali, açgözlülerin karamsar bir gelecek öngörüsüne sahip olduklarının açık bir işaretidir. Bu yüzden açgözlü kimseler, rasyonellikten uzak bir şekilde güvenli sınırlar ve alanlar inşa etmeye çalışırlar. Savunmacı ve tepkisel hareketler sergileyerek kaynaklarını muhafaza etmek için uğraşırlar.

Açgözlü kişinin sahiplenici doğası, kaybolan faillige (lost agency) ve hayal kırıklığına karşı korunmanın bir yoludur. Onlar, para ve güç peşinde koşarak kendilerine faillik sağlamakta, hayal kırıklığından korktukları için de sevgi ve umut gibi duygulardan uzak durmaktadırlar. Diğer yandan bu kimseler, parayı ve maddî varlıkları ulaşılması zor olan güvenlik ve kontrol etme ihtiyaçlarının yerine ikâme etmektedirler. Ancak, benlikteki boşluk parayla güçlendirilmediği gibi para, açgözlü kişinin korkusunu gidermeye de yetmemektedir.³³

²⁸ Freedman, "The Narrative of Consumption: Greed and Literature", 173.

²⁹ Erich Fromm, *Erdem ve Mutluluk*, çev. Ayda Yörükân (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1994), 216.

³⁰ Salman Akhtar, *Acının Kaynakları Korku, Açgözlülük, Suçluluk, Kandırma, İhanet ve İntikam*, çev. Elif Okan Gezmiş (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017), 45.

³¹ Bin-Bin Chen, "An Evolutionary Life History Approach to Understanding Greed", *Personality and Individual Differences* 127 (2018), 76-77.

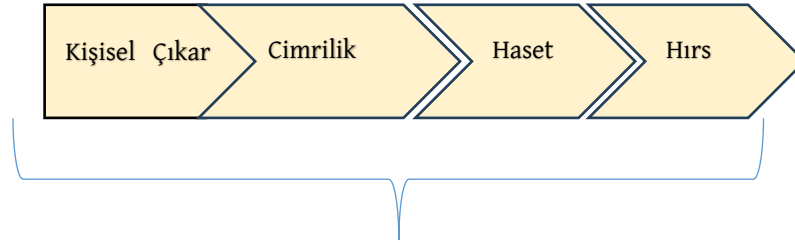
³² David P. Levine, "The Attachment of Greed to Self-Interest", *Psychoanalytic Studies* 2/2 (2000), 132.

³³ Freedman, "The Narrative of Consumption: Greed and Literature", 177-186.

Açgözlü bireyler, maddî kaynaklara dayanarak doyuma ulaşmayı temel çıkış noktası olarak benimsemişlerdir. Para merkezli bir hayat tarzını yüceltmış ve içselleştirmişlerdir. Onlar için sadece “kazanmak” eylemi başat bir değer haline gelmiştir. Ancak bu tür yaşantı şekli psikolojik tatmine yönelik bir atmosfer sağlamaktan oldukça uzaktır. Çünkü kişinin kendisiyle benliği arasında giderek derinleşen bir ayrıma yol açmakta ve psikolojik bütünlüğe izin vermemektedir. Diğer yandan salt maddî kazanç odaklı arayışlar hem pozitif duyguların yeniden üretilmesine dönük kanalları zayıflatmakta hem de bu duyguların ortaya çıkardığı ilişkisel bağlara mâni olmaktadır. Böylece açgözlü bireyi güdüleyen korku ve kaygı temelli hareketler, onun diğeriyle olan ilişkisini tek yönlü, araçsal ve edilgen bir duruma indirgemektedir.

2. Açgözlülükle İlişkili Kavramlar

Açgözlülük, çeşitli duygu ve eğilimleri bünyesinde barındırdığı için esnek ve katmanlı bir nitelik arz etmektedir. Bu yüzden bu çalışmada açgözlülükle ilişkili bazı kavramlara yer verilmiştir.

Şekil 1: Açgözlülükle İlişkili Kavramlar

Literatürde açgözlülük genellikle kişisel çıkar kavramı ile yakın anlamlı olarak kullanılmaktadır. Açgözlülükle ilgili bazı tanımlarda ve ampirik çalışmalarda yer alan kişisel çıkar faktörü, bu yakın ilişkinin bariz bir göstergesidir. Nitekim Seuntjens ve arkadaşlarının birlikte yürüttükleri çalışmada, katılımcıların açgözlülüğün özelliklerinden biri olarak en fazla kişisel çıkar kavramını kullandıkları görülmüştür.³⁴ Hoyer ve arkadaşları tarafından yapılan araştırma sonucunda, açgözlülük ile kişisel çıkar arasında pozitif yönlü bir ilişki bulgulanmıştır.³⁵ Wang ve arkadaşlarının gerçekleştirdikleri çalışmada ise kişisel çıkarın

³⁴ Seuntjens vd., “Defining Greed”, 510.

³⁵ Karlijn Hoyer vd., “Greed: What Is It Good for?”, *Personality & Social Psychology Bulletin* (2022), 7.

faydalarına ilişkin kısa bir açıklamanın, insanların açgözlülük konusundaki tutum ve düşüncelerini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.³⁶

Açgözlülük deneyiminin temel sonuçlarından birisi kişisel çıkar eğilimidir. Kişisel çıkar bencillik, benmerkezcilik, başkalarının sonuçlarını umursamamak, cimrilik, manipülasyon ve gayriahlaki davranış ile örneklendirilebilir.³⁷ Ancak açgözlü davranış ile kişisel çıkar yönelimli eylemleri bir ve aynı görmek doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü toplumda aşırıya kaçmayan kişisel çıkar, belli oranda kabul görürken açgözlülük için böyle bir durum söz konusu değildir. Zira açgözlülük, kelime itibarıyla bile açıkça olumsuz çağrışımları ihtiva etmektedir. Diğer yandan kişisel çıkar otomatik, içgüdüsel olarak zorlayıcı ve sezgisel olduğu için³⁸ çeşitli durumlarda ortalama insan davranışının tipik bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁹

Kişisel çıkar, bir eylemin yalnızca menfaat veya fayda elde etmek amacıyla gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir. Bu menfaat veya fayda, somut (para, terfi) veya soyut (topluluktaki konum, grup statüsü) şekilde olabilir. Kişisel çıkar kavramını tanımlayan ana özellik, eylemden fayda sağlaması planlanan kişidir. Yani bir eylemin herhangi bir şekilde başka bir kişiye de fayda sağlaması amaçlanıyorsa, bu eylemi sadece kişisel çıkar olarak adlandırmak doğru değildir.⁴⁰ Zira kişisel çıkar, aktörlerin yalnızca kendi sonuçlarını önemseydiği ve başkalarının sonuçları karşısında ilgisiz olduğu gerçeğine işaret etmektedir. Açgözlülük ise aktörlerin daha fazlasına sahip olmayı tercih ettiğini belirten maksimizasyon varsayımıyla ilişkilidir. Başka bir deyişle, maksimize etmenin abartılı bir biçimidir. Açgözlü bireyler, hem daha fazlasına sahip olmayı arzu etmekte hem de sahip olamamaktan dolayı hayal kırıklığı yaşamaktadırlar. Bu da rasyonel olmayan birtakım davranışlara kapı aralamaktadır.⁴¹ Açgözlülük ve kişisel çıkarın, bazı durumlarda iç içe geçtiği ve birbirini desteklediği söylenebilir. Her iki davranış türü, bireyin kendi menfaatini ve kazancını önemsemesine ve onu koruma dürtüsüne işaret etmektedir. Bununla birlikte her iki durumda da bazı insanî ve ahlaki değerler pasifize edilmekte, empatik davranışların aksine gittikçe bencilleşme temayülü gösteren davranışlar ortaya çıkabilmektedir.

³⁶ Wang vd., "Economics Education and Greed", 653.

³⁷ Seuntjens vd., "Defining Greed", 520.

³⁸ Don A. Moore - George Loewenstein, "Self-Interest, Automaticity, and the Psychology of Conflict of Interest", *Social Justice Research* 17/2 (2004), 195-197.

³⁹ Gebhard Kirchgässner, "On Self-Interest and Greed", *Journal of Business Economics* 84/9 (01 Aralık 2014), 1198-1199.

⁴⁰ Russell Cropanzano vd., "Self-Interest: Defining and Understanding a Human Motive", *Journal of Organizational Behavior* 26/8 (2005), 985.

⁴¹ Seuntjens vd., "Defining Greed", 507.

Açgözlülükle ilişkilendirilen bir diğer özellik cimriliktir. Daha önce bahsi geçen Seutjens ve arkadaşlarının birlikte yürüttükleri çalışmada, katılımcıların açgözlülüğün özellikleri arasında cimriliği de dile getirdikleri görülmüştür.⁴² Aşırıya kaçan biriktirme hırsı ile nitelenen cimrilik, alma ve verme eylemi açısından açgözlülükle benzerlik göstermektedir. Kazanmaya ve kazanılan şeyi korumaya yönelik yoğun ilgi ve müdahale, bu iki davranışın ortak keşim alanıdır. Taylor, cimri kimselerin tıpkı açgözlü kimseler gibi, sürekli olarak mallarını çoğaltma arayışı içinde olduğunu ifade eder. Onlar, başkalarını umursamadan -ne pahasına olursa olsun- kendileri için daha fazlasını arzu etmektedirler.⁴³

Açgözlülükle ilintili olan diğer kavramlar ise haset ve hırs duygularıdır. Açgözlülük, maddî olana yönelik aşırı arzu olarak tanımlanırken haset, başkasına ait olanı elde etmeye yönelik aşırı arzu olarak ifade edilmektedir. Bu açıdan açgözlü insanların hasetle hareket ettiğini söylemek mümkündür.⁴⁴ Zira açgözlü kimseler de başkalarının sahip oldukları şeyi kendileri için isteme eğilimine sahiptirler.⁴⁵ Diğer yandan çeşitli araştırmalarda açgözlülük ile haset arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Bu kapsamda Crusius ve arkadaşları tarafından yürütülen araştırmada açgözlülük ile haset arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ve açgözlülüğün hasedin yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir.⁴⁶ Krekels ve Pandelaere tarafından gerçekleştirilen başka bir araştırmada açgözlülüğün materyalizm, yetki sahibi olma (entitlement), egoizm, sosyal karşılaştırma, haset ve rekabet ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür.⁴⁷ Açgözlülükle ilişkilendirilen bir diğer kavram olan hırs ise kelime olarak “aşırı biçimde arzu etmek ve aşırı biçimde istemek”⁴⁸ anlamına gelmektedir. Psikolojik açıdan bakıldığında doymak bilmeyen bir açlık, sınırsız bir tatminsizlik olarak tanımlanmaktadır.⁴⁹ Açgözlülüğün doğasındaki aşırılığın derecesi, hırsın kontrol edilememesiyle ilintilidir.⁵⁰ Hırs ve açgözlülük arasındaki ilişki ampirik araştırmalarda da tespit edilmiştir. Gilliland ve Anderson tarafından yapılan bir araştırmada, lisansüstü öğrencilerden açgözlülüğü ifade

⁴² Seuntjens vd., “Defining Greed”, 510.

⁴³ Gabriele Taylor, *Deadly Vices* (New York: Oxford University Press, 2006), 41, 121.

⁴⁴ Kets de Vries, “The Greed Syndrome”, 18.

⁴⁵ Taylor, *Deadly Vices*, 41.

⁴⁶ Jan Crusius vd., “Dispositional Greed Predicts Benign and Malicious Envy”, *Personality and Individual Differences* 168 (2021), 3.

⁴⁷ Krekels - Pandelaere, “Dispositional Greed”, 228.

⁴⁸ Ebu'l-Kâsım er-Râğıb İsfahânî, *Müfredât Kur'ân Kavramları Sözlüğü*, çev. Abdulkaki Güneş - Mehmet Yolcu (İstanbul: Çıra Yayınları, 2010), 274.

⁴⁹ Hayati Hökeleki, “Hırs”, *İslam'da İbadet, İnanc ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, ed. İbrahim Kâfi Dönmez (İstanbul: M.Ü.İ.F.V. Yayınları, 1997), 257.

⁵⁰ Nuno Trindade Magessi - Luis Antunes, “Agent's Fear Monitors the Spread of Greed in a Social Network”, *11th European Workshop on Multi-Agent Systems* (France, 2013b).

etmeleri istendiğinde, öğrencilerden bir kısmının açgözlülüğü “zenginlik, güç ve mal biriktirmeye yönelik bencil ve kontrolsüz bir hırs” olarak açıkladıkları görülmüştür.⁵¹ Hırs ve haset, açgözlülüğün dinamik bileşenleri olarak ortaya çıkmakta ve maddî varlıklara yönelik çekim alanını arttırarak açgözlülüğü beslemekte ve şekillendirmektedirler.

3. Teolojik Açıdan Açgözlülük

Açgözlülük, ahlaki kusur ve sapmalara yol açtığı için hemen hemen bütün dinlerde kınanan ve yasaklanan bir davranış biçimidir.⁵² Yahudilikte açgözlülük, sosyal adaletsizliğin kökü ve başka günahların kaynağı olarak görülmüş⁵³; Hristiyanlıkta ise yedi büyük günahtan biri olarak kabul edilmiş; diğer günahların başı, kökeni ve yol arkadaşı olarak nitelendirilmiştir.⁵⁴ Nitekim Stenstrom ve Curtis tarafından yürütülen araştırmada, katılımcıların açgözlülük ve hiddeti (wrath) yedi büyük günah olarak görülen diğer günahlar arasında en kötüsü olarak derecelendirdikleri tespit edilmiştir.⁵⁵ Bununla birlikte Capps, açgözlülüğün öfke ya da oburluk gibi görünür bir günah olmadığını; sessiz ve sinsi bir şekilde ilerlediğini kaydeder. O, açgözlülüğün yeterli düzeyde dikkate alınmadığını dile getirir ve bu davranışı bir okulda eğitim gören ortalama yetenekli bir öğrenciyle tasvir eder. Nasıl ki eğitimde yüksek ve düşük başarılı öğrenciler için özel programlar tasarlanırken ortalama başarı gösteren öğrenciler göz ardı edilebiliyorsa, açgözlülük de tıpkı ortalama başarı gösteren öğrenciler gibi toplumda fazlaca olan ama çok da göze çarpmayan bir günah olarak görülmektedir.⁵⁶

İslam düşüncesinde ise açgözlülük, kötü huylar arasında zikredilmiş ve her ne şekilde olursa olsun kazanç elde etmeye çalışmak ve bunu yaparken taşkınlık, kavga gibi saldırganca davranışlardan çekinmeksizin malını çoğaltmak ve biriktirmek için çaba gösterme olarak tarif edilmiştir.⁵⁷ Şehvî nefsten kaynaklanan açgözlülük, utanma duygusunun azlığıyla kendisini

⁵¹ Stephen W. Gilliland - Jennifer S. Anderson, “Perceptions of Greed: A Distributive Injustice Model”, *Emerging Perspectives on Organizational Justice and Ethics: Research in Social Issues in Management.*, ed. Stephen W. Gilliland vd. (Charlotte, NC: Information Age Press, 2011), 138.

⁵² Qlander Hayat vd., “Greed: Theoretical, Religious and Business Perspective”, *Journal of Islamic Business and Management (JIBM)* 11/02 (31 Aralık 2021), 375.

⁵³ Arthur Nikelly, “The Pathogenesis of Greed: Causes and Consequences”, *International Journal of Applied Psychoanalytic Studies* 3/1 (2006), 66.

⁵⁴ Phyllis A. Tickle, *Greed: The Seven Deadly Sins* (USA: Oxford University Press, 2004), 15.

⁵⁵ Douglas M. Stenstrom - Mathew Curtis, “Pride, Sloth/Lust/Gluttony, Envy, Greed/Wrath”, *Interdisciplinary Journal of Research on Religion* 8/7 (2012), 8.

⁵⁶ Capps, “The Deadly Sins and Saving Virtues: How They Are Viewed by Clergy”, 230.

⁵⁷ Yahya İbn Adî, *Tehzîbü'l- Ahlâk: Ahlak Eğitimi*, çev. Harun Kuşlu (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2013), 38.

göstermekte ve kurt metaforu ile tanımlanmaktadır. Kurdun doymak bilmezliği ve vahşiliği, açgözlülüğün temsilidir. Bu davranış kontrol altına alınmadığı takdirde benliği, açgözlülükten kurtarmak oldukça güçleşmektedir.⁵⁸ Aynı zamanda açgözlülük, pervanenin ateşe olan isteğine de benzetilmiştir. Pervanenin mum ışığıyla yetinmeyip kendisini ateşin içine atması ve yanması gibi nefis de lezzetler konusunda öyle açgözlüdür ki yok oluncaya dek lezzetler peşinde koşmaya devam etmektedir.⁵⁹ Bu tasvirler, açgözlülüğün insanı nasıl yıpratır ve tüketen bir davranış biçimi olduğunu açıkça göstermektedir.

Kur'an'a bakıldığında açgözlülüğün ve nankörlüğün kötücül ve tahrip edici tarafının belirgin bir şekilde vurgulandığı görülmektedir.⁶⁰ Hadislerde ise mal arzusunun insanın tabiatı olduğuna⁶¹ değinilmekle birlikte esas olanın gönül zenginliği olduğu ifade edilmiştir.⁶² Zira gönül tokluğu, Allah'ın kişinin kendisi için verdiği rızka razı olma temeline dayanır. Böyle bir insan da Allah'tan başka hiç kimseden bir beklenti içine girmeme eğilimindedir.⁶³ Diğer yandan hadislerde kanaat⁶⁴ duygusunun gerekliliğine de vurgu yapılmış⁶⁵ ve kanaat ile iman kavramları birlikte ele alınmıştır.⁶⁶

Görülmektedir ki açgözlülük, kuşatıcı ahlaki değerlerden olan cömertlik, diğerkâmlık, şükür gibi davranışlardan uzaklaşmaya yol açan bir davranıştır. Başka bir deyişle, insanın

⁵⁸ Ebu Bekir Râzî, *et-Tıbbu'r-Ruhânî/Ruh Sağlığı*, çev. Hüseyin Karaman (İstanbul: İz Yayıncılık, 2004), 111-112.

⁵⁹ İzzeddin Kâşânî, *Tasavvufun Ana Esasları (Misbâhu'l-Hidâye ve Miftâhu'l-Kifâye)*, çev. Hakkı Uygur (İstanbul: Kurtuba Kitap, 2010), 86.

⁶⁰ el-Bakara 2/57-61.

⁶¹ Ebû'l-Huseyn Müslim b. el-Haccac el-Kuşeyrî. Müslim, *Sahîh-i Müslim*, çev. Mehmed Sofuoğlu (İstanbul: İrfan Yayınları, 1988). "Zekât", 39 (No: 116-119).

⁶² Ebu İsâ Muhammed b. İsâ Tirmizî, *Sünen-i Tirmizî*, çev. Abdullah Parlıyan (Konya: Konya Kitapçılık, 2004), "Zühd", 40 (No: 2337).

⁶³ Hayati Hökelekli, *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsanı Değerler* (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2013), 276.

⁶⁴ Kanaat, bir insanın, bir işi en iyi şekilde yapmaya çalıştıktan sonra, eline geçenle yetinip, kısmetine razı olması olarak tarif edilmektedir. Diğer bir ifadeyle, kişinin emeği ve alın teriyle kazandığına razı olması, başkasının malına ve kazancına göz dikmekten kaçınmasıdır. Bununla birlikte kanaat, tembellik ve rehavet içinde olmak değildir. Kişinin ihtirastan kaçınarak çalışması ve gönül huzuruyla hayatını sürdürmesidir. Mansur Gökcan, "Tasavvufta Kanaat Anlayışı ve Bireysel-Sosyal Etkileri", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 18/1 (30 Haziran 2018), 98; Hökelekli, *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsanı Değerler*, 269-275.

⁶⁵ Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Alî. Beyhâkî, *el-Câmi'li-Şuabi'l- İmân*, çev. Hüseyin Yıldız vd. (İstanbul: Ocak Yayınları, 2015), 6/28 (No: 5366).

⁶⁶ Süleyman b Eş'as b İshak es-Sicistânî el-Ezdî Ebû Dâvûd, *Sünen-i Ebû Dâvûd Terceme ve Şerhi*, çev. İsmail Lütflü Çakan (İstanbul: Şamil Yayınevi, 1987), "Tereccül" 1 (No: 4161).

değer dünyasını edilgenleştiren bir duruma işaret etmektedir. Elbette ki açgözlülüğün bileşeni olan edinme arzusu, fitrî ve faydalı yönleri de olan bir eğilimdir. Dolayısıyla bu eğilimi doğrudan kötücül ve yıkıcı olarak etiketlemek doğru bir yaklaşım değildir. Ancak edinme arzusunun ve mal sevgisinin kişinin hayatını yönlendiren temel bir faktör haline gelmesi ve kişilerarası ilişkilerin bu arzu ve sevginin gölgesinde kalması halinde bu tür temayüller, dinî ve manevî açıdan zararlı görülmüştür. Bu yüzden açgözlülüğe karşı alternatif olarak dinî ve insanî bağları koruyucu bir kalkan olarak görülen kanaat duygusu zikredilmiştir. Ayrıca tekdüzelik ve durağanlıktan uzak dinamik bir yaşantı içinde olmakla birlikte, en nihayetinde Allah'ın yaptığı taksimi kabul etmeyi esas alan bir anlayışın gerekliliğine işaret edilmiştir.

4. Açgözlülüğün Psikolojik ve Toplumsal Sonuçları

Bireysel ve sosyal hayata yansımaları sofistike bir nitelik arz eden açgözlülük, daha çok psikolojik eksiklikten kaynaklanan içsel boşluğun bir belirtisidir.⁶⁷ Açgözlülüğü gösteren başlıca işaretler, empati eksikliği, sürekli bir acelecilik hissi, nankörlük ve süper ego fonksiyonlarının bozulmasıdır.⁶⁸ Kronik açgözlülük duyguları, başkaları üzerinde bencilce hak sahibi olma arzusu, kıskançlık, kaygı, para hırsı ve katılık (inflexibility) gibi toplumsal açıdan istenmeyen birçok özelliğe yol açmaktadır.⁶⁹ Açgözlü arayışlar ve eylemler yalnızca bireyin ihtiyaçlarına hizmet etmekte ve başkalarına zarar vermektedir. Zira açgözlü kişi, aşırı derecede çıkarıcı olduğu için onun ihtiyaçları diğer bireylerin ve grupların ihtiyaçlarının yerine geçer. Doyuma asla ulaşamadığı için de sürekli kendisi için almaya devam eder.⁷⁰ Açgözlü kişinin daimî bir elde etme ve biriktirme arzusu içinde olması onu başka insanların ihtiyaçlarına karşı ilgisizliğe sevk etmektedir. Bu da bumerang etkisi oluşturarak o kişiye yönelik kayıtsız ve dışlayıcı bir tutumun oluşmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda ortaya çıkan yalnızlık ise açgözlünün sevgiye ve maddî şeylere duyduğu doyumsuz ihtiyacı arttırmaktadır.⁷¹

Açgözlü bireyler, dünyaya sıfır toplamlı bir oyun olarak bakarlar. Pasta büyüdükçe pastadan başkalarının da pay alacağını düşünmek yerine pastanın sınırlı olduğu inancını taşırlar. Onlar, her zaman en büyük parçaya sahip olmak isterler ve bunu da hak ettiklerini iddia ederler.⁷² Nitekim açgözlülük ile izlenim yönetimi ve empati arasında negatif yönde bir

⁶⁷ Erich Fromm, *İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri*, çev. Şükrü Alpagut (İstanbul: Payel Yayınevi, 1984), 303.

⁶⁸ Akhtar, "Meanings, Manifestations, and Management of Greed", 132.

⁶⁹ Harvey A. Kaplan, "Greed: A Psychoanalytic Perspective", *Psychoanalytic Review* 78/4 (1991), 505-523; akt. Wang - Murnighan, "On Greed", 283.

⁷⁰ Haynes, "The Psychology of Greed", 206-207.

⁷¹ Akhtar, *Acının Kaynakları Korku, Açgözlülük, Suçluluk, Kandırma, İhanet ve İntikam*, 41.

⁷² Kets de Vries, "The Greed Syndrome", 19.

ilişki olduğu, açgözlülük ile kendini kandırma arasında ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Açgözlülük ile izlenim yönetimi arasındaki olumsuz ilişki, açgözlü bireylerin diğer bireylerin açgözlü davranışları olumsuz olarak görme eğilimlerinin farkında olduklarını ortaya koymaktadır. Açgözlülük ile kendini kandırma arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olmaması ise açgözlü bireylerin kendi davranışlarını pek fazla olumsuz değerlendirme eğiliminde olmadıklarını göstermektedir.⁷³

Psikolojik açıdan bakıldığında açgözlülük narsisizm, hoşnutsuzluk ve paranoyayla birlikte ileri düzeydeki bazı kişilik bozukluklarının önemli bir parçasını teşkil etmektedir.⁷⁴ Açgözlü hastalar, genellikle açgözlü duygularını tamamen kontrol altına alamaz, gizleyemez veya inkâr edemezler. Bunun yerine narsistik geri çekilme ile öfke, duygusal engelleme (emotional grabbing) ve talepkârlık (demanding) arasında gidip gelirler.⁷⁵ Bu hastalarda açgözlülük sürekli bir açlık, boşluk ve yalnızlık hissi olarak deneyimlenir. Onların davranışları veya hisleri, saldırgan veya hınç dolu olabilir.⁷⁶ Nitekim açgözlülüğün düşmanlık, disinhibisyon, olumsuz duygulanım gibi çeşitli patolojik kişilik özellikleriyle pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Ortalamanın üstünde olumsuz duygusallığa sahip bireylerin, kendilerini olası tehlikelerden veya tehditlerden (örn. gelecekte kaynak kıtlığı) korumak için kaynakları elde etme sürecinde, açgözlülük sergileme olasılıklarının daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.⁷⁷ Açgözlülük, aynı zamanda, karanlık üçlüyle de ilişkilendirilmiştir. Eğilimsel açgözlülüğün makyavelizm, psikopati, narsisizm ve düşmanlık gibi çeşitli (karanlık) özelliklerle ilişkili olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca dürüstlük, alçakgönüllülük ve uyumlulukla negatif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır.⁷⁸ Seuntjens ve arkadaşlarının birlikte yürüttükleri araştırma neticesinde açgözlü bireylerin çeşitli ihlâlleri (örn. rüşvet) daha kabul edilebilir ve haklı buldukları ve bu tür ihlâllere daha sık giriştikleri tespit edilmiştir.⁷⁹ Cohen ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise açgözlü bireylerin yalan söylemeye daha yatkın

---

⁷³ Krekels - Pandelaere, "Dispositional Greed", 228.

⁷⁴ Akhtar, *Acının Kaynakları Korku, Açgözlülük, Suçluluk, Kandırma, İhanet ve İntikam*, 37.

⁷⁵ Waska, "Greed, Idealization, and the Paranoid-Schizoid Experience of Insatiability", 48.

⁷⁶ Robert Waska, "Greed and the Frightening Rumble of Psychic Hunger", *The American Journal of Psychoanalysis* 64/3 (2004), 253.

⁷⁷ Jennifer K. Vrabel vd., "Pathological Personality Traits and Immoral Tendencies", *Personality and Individual Differences* 140 (2019), 84.

⁷⁸ Sujit Sekhar vd., "Dispositional Greed and Its Dark Allies: An Investigation among Prospective Managers", *Personality and Individual Differences* 162 (01 Ağustos 2020), 3.

⁷⁹ Terri G. Seuntjens vd., "Greedy Bastards: Testing the Relationship Between Wanting More and Unethical Behavior", *Personality and Individual Differences* 138 (2019), 152-155.

olduğu görülmüştür.⁸⁰ Açgözlüler, daha fazla biriktirme kaygısıyla manipülasyon gibi diğer karanlık teknikleri kullanma, başkalarının kaynaklarını alırken çok az pişmanlık gösterme veya sadece gösteriş uğruna birikim yapma eğilimine sahiptirler.⁸¹ Diğer yandan açgözlülüğün benlik saygısı, kontrol odağı, öz yeterlik ile negatif yönde, nevrotiklik ile pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiş; duygusal dengesizlik ile de ilişkili olduğu bulgulanmıştır. Ek olarak bu araştırma neticesinde açgözlü insanların başkalarına güvenmeme eğiliminde olduğu ve dünyanın kötücül ve adaletsiz olduğu inancını taşıdıkları anlaşılmıştır.⁸²

Tüm bunların yanı sıra açgözlülük, ileri boyutlara ulaştığında, bağımlılık gibi bazı psikolojik rahatsızlıklara da yol açabilmektedir. Çünkü açgözlü kişinin maddî kazanımlardan dolayı elde ettiği geçici zevk, bağımlılığı beraberinde getirebilmektedir. Öyle ki açgözlü bağımlı her zaman kendisine zevk/neşe veren veya kaygıdan/acıdan ya da kendisinden kaçmayı sağlayan şeyden daha fazlasını istemektedir. Bu da -elbette diğer bağımlılıklarda olduğu gibi- bireyin hayatını oldukça olumsuz yönde etkilemektedir.⁸³ Çünkü açgözlülüğün beynin ödül sistemi üzerinde güç gibi etki ettiği varsayılmaktadır. Bu sistem uzun süre aşırı uyarıldığında, uyuşturucu bağımlılığı gibi tatmin edilmesi zor arzular uyandırmaktadır. Bununla birlikte açgözlülük, beynin utanç ve pişmanlığı kontrol eden bazı kortikal bölgelerini etkisiz hale getirmekte; bu da utanç ve pişmanlık hissini ortadan kaldırmaktadır. Böylece beynin açgözlülük sistemi kendi kurallarına göre kontrolsüz bir biçimde çalışmaktadır.⁸⁴

Açgözlülük hem duygusal hem de sosyal-bilişsel süreçler yoluyla olumlu sosyal davranışları engelleme potansiyeline sahiptir. Edinmecilik, rekabet ve sömürü dahil olmak üzere çeşitli biçimlerde saldırıyı teşvik etmektedir.⁸⁵ Sosyal yapıları baltalamakta ve anomiyeye yol açmaktadır.⁸⁶ Hatta aşırı düzeyde açgözlülük, başkalarının eşyalarını çalmanın ve onlara el koymanın yanı sıra⁸⁷ cinayet işlenmesine bile neden olmaktadır.⁸⁸ Bao ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen araştırma sonucunda eğilimsel açgözlülük ile empatik ilgi ve

⁸⁰ Taya R. Cohen vd., "Do Groups Lie More Than Individuals? Honesty and Deception as a Function of Strategic Self-Interest", *Journal of Experimental Social Psychology* 45/6 (2009), 1324.

⁸¹ Sekhar vd., "Dispositional Greed and Its Dark Allies: An Investigation among Prospective Managers", 3.

⁸² Zhenzhen Liu vd., "Psychometric Properties of the Chinese Version of the Dispositional Greed Scale and a Portrait of Greedy People", *Personality and Individual Differences* 137 (2019), 104-107.

⁸³ Kets de Vries, "The Greed Syndrome", 11-12.

⁸⁴ Magessi - Antunes, "Agent's Fear Monitors the Spread of Greed in a Social Network".

⁸⁵ Levine, "The Attachment of Greed to Self-Interest", 134.

⁸⁶ Xinying Jiang vd., "Greed as an Adaptation to Anomie: The Mediating Role of Belief in a Zero-Sum Game and the Buffering Effect of Internal Locus of Control", *Personality and Individual Differences* 152 (2020), 4.

⁸⁷ Otto F. Kernberg, *Aggressivity, Narcissism, and Self-Destructiveness in the Psychotherapeutic Rela: New Developments in the Psychopathology and Psychotherapy of Severe Personality Disorders* (Yale University Press, 2004), 50.

⁸⁸ Schimmel, *The Seven Deadly Sins*, 167.

prososyal ahlaki muhakeme (prosocial moral reasoning) arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Özellikle yüksek eğilimsel açgözlülüğe sahip bireyler, diğer insanlara sempati duymakta güçlük çekmekte ve daha düşük düzeyde prososyal ahlaki muhakeme eğilimi göstermektedirler.⁸⁹ Piff ve arkadaşlarının birlikte yürüttükleri başka bir çalışmada, araştırmacılar yüksek sosyal sınıfta yer alan kişilerin daha etik dışı davrandığını ve bu ilişkiye açgözlülüğe yönelik tutumların aracılık ettiğini bulmuşlardır. Daha yüksek sosyal sınıftan gelen insanların açgözlülüğe karşı daha olumlu tutumlara sahip olduğu ve etik olmayan davranışlarda bulunma olasılıklarının daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.⁹⁰

Çıkarıcı davranışlara ve dar görüşlülüğe yol açan açgözlülük⁹¹, iyi oluş ve yaşam doyumu düzeyini azaltıcı etkiye bulunmaktadır.⁹² Bu, açgözlülüğün için bir özelliği olarak gösterilebilir. Çünkü sürekli bir tatminsizlik hali ve daha fazlasını elde etmek için sarf edilen çaba, zorunlu olarak, daha düşük yaşam tatmini anlamına gelmektedir.⁹³ Açgözlü bireyler, “Mutlu olmak için ne yapmalı?” ya da “Mutlu olmak için neye sahip olmalıyız?” sorularını daima kendilerine sorarlar.⁹⁴ Halbuki daha çok kazandıkça daha çok mutlu olunacağına dair bir düşünce, gerçeklikten uzaktır. Çünkü daha çok kazanç ve gelir düzeyindeki artış ile öznel iyi oluş arasında doğrusal bir ilişki söz konusu değildir. Gelir düzeyi arttıkça arzu ve ihtiyaçlar da artmakta ve bu da öznel iyi oluşu zayıflatmaktadır.⁹⁵ Açgözlüler, hiç durmaksızın tatmin olma yolları arayarak açgözlülüklerini gidereceklerini ve iç uyumlarını yeniden sağlayacaklarını zannederler. Ancak açgözlülük, dipsiz bir kuyudur ve açgözlülüğü tatmin ederek rahata kavuşma umudu seraptan başka bir şey değildir.⁹⁶

Açgözlü bireyin maddi şeylere bağımlı karakteri problemleri ilişki biçimlerine ve etki alanlarına yol açmaktadır. Bu karaktere sahip birey güç, tahakküm ve sahip olma hırsı içinde hayatını idame ettirmektedir. Geleceğe güvenle bakan bir bakış açısından yoksun olduğu için kendisine daha cazip ve uygun gelen kanallarla kazanmaya ve elde etmeye çalışmaktadır. Bu da dinamik temastan ortaya çıkacak üretken alternatiflerin önünü kapatmakta; insan

---

⁸⁹ Ruiji Bao vd., “Dispositional Greed Inhibits Prosocial Behaviors: An Emotive - Social Cognitive Dual-Process Model”, *Current Psychology* 41/6 (01 Haziran 2022), 3930-3932.

⁹⁰ Paul K. Piff vd., “Higher Social Class Predicts Increased Unethical Behavior”, *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 109/11 (13 Mart 2012), 4086-4091.

⁹¹ Seuntjens vd., “Defining Greed”, 522.

⁹² Zeelenberg vd., “When Enough is not Enough”, 7; Krekels - Pandelaere, “Dispositional Greed”, 227.

⁹³ Hoyer vd., “Greed: What Is It Good for?”, 10.

⁹⁴ Alfred Adler, *İnsan Doğasını Anlamak*, çev. Deniz Başkaya (İzmir: İlya Yayınevi, 2003), 222.

⁹⁵ Richard A. Easterlin, “Income and Happiness: Towards a Unified Theory”, *The Economic Journal* 111/473 (2001), 481.

⁹⁶ Fromm, *Erdem ve Mutluluk*, 216.

ilişkilerinde hegemonik bir yaklaşımı pekiştirmektedir. Ayrıca olumsuz davranış kalıplarını devreye sokarak bozmayı ve tahrip etmeyi gaye edinen davranış kalıplarına hareket imkân sağlamakta; sosyal normların etki gücünü zaafa uğratmaktadır. Diğer yandan açgözlünün daimî tatminsizliği ve ruhsal açlığı, onu sürekli yeni arayışlar içine girmek zorunda bırakmaktadır. Bu da onun yaşam kalitesini etkileyerek kendisiyle ve çevresiyle barışık olmasını güçleştirmektedir.

Tüm bu olumsuz etkilerle birlikte literatürde açgözlülüğün bazı olumlu işlevlerine de yer verildiği görülmektedir. Açgözlülük, aktörün aşırı derecede kendi çıkarları doğrultusunda davranmaya motive edildiği bir yapı olarak görülmektedir. Bu davranış başarılı olduğunda topluma sermaye getiren bir zenginlik birikimine imkân sağlamaktadır.⁹⁷ Diğer yandan açgözlü bireylerin kendilerini zenginleştirmeye çalışması yeni endüstrilerin gelişimine ve yeni ürünlerin üretilmesine katkı sunmakta; bu da istihdam ve yükselen bir refah standardı oluşmasına yol açmaktadır.⁹⁸ Bu açıdan açgözlülük, kapitalizmi ve rekabeti destekleyen temel itici güç olarak gösterilmektedir. İnsanlığın evrimsel kökleri ve hayatta kalması da açgözlülükle ilişkilendirilmektedir.⁹⁹ Çeşitli araştırmalarda açgözlülüğün, materyalizmi (mutluluk-merkeziyetçilik boyutu) ve tüketici kibrini olumlu yönde etkilediği¹⁰⁰, hırs ve daha iyi şeyler için bir dürtü olarak görüldüğü tespit edilmiştir.¹⁰¹ Ayrıca açgözlü bireylerin performanslarının daha iyi olduğu¹⁰², onların daha çok çalışıp daha fazla para kazandığı bulgulanmıştır.¹⁰³ Hoyer tarafından yürütülen bir çalışmada da benzer bir sonuç elde edilmiş; açgözlülük ile hane halkı geliri arasında pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır. Başka bir deyişle, hane düzeyinde açgözlü bireylerin daha fazla kazandığı görülmüştür.¹⁰⁴ Ancak açgözlülüğün iyi, kötü ya da nötr olarak algılanmasının, açgözlülük olgusunu değerlendiren bireyin sosyo-kültürel, psikolojik ve ahlaki yapısından bağımsız olmadığını ifade etmek gerekir.¹⁰⁵

Tüm bunlardan hareketle açgözlülüğün belli düzeyde açılım ve genişlemelere izin verdiği söylenebilir. Ancak açgözlülüğün sınırlı düzeydeki faydalarına mukabil yıkıcı bir

⁹⁷ Haynes, "The Psychology of Greed", 206.

⁹⁸ Melluish, "Greed is Great", 23.

⁹⁹ Wang - Murnighan, "On Greed", 280.

¹⁰⁰ Müzeyyen Gelibolu - Betül Balıkcıoğlu, "Açgözlülük, Materyalizm ve Tüketici Kibrinin Tüketicilerin Yaşam Tatmini Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi", *İşletme Araştırmaları Dergisi* 13/4 (29 Aralık 2021), 3147.

¹⁰¹ Seuntjens vd., "Defining Greed", 509-513.

¹⁰² Yiming Zhu vd., "Is Greed a Double-Edged Sword? The Roles of the Need for Social Status and Perceived Distributive Justice in the Relationship Between Greed and Job Performance", *Frontiers in Psychology* 10 (2019).

¹⁰³ Zeelenberg vd., "When Enough is not Enough", 4.

¹⁰⁴ Hoyer vd., "Greed: What Is It Good for?", 8.

¹⁰⁵ Haynes, "The Psychology of Greed", 205.

enerjiyle olumsuz yaşantılara yol açma potansiyeli çok daha yüksektir. Çünkü açgözlülük, kişisel çıkar ve hırs yönelimlerinin eşlik ettiği ve maddî eksenli bir anlayış biçiminin baskın olduğu bir tutumu ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle soyut olanın dışarıda kaldığı para, mal, yemek gibi somut olanın dahil olduğu bir süreci göstermektedir. Açgözlü kişi, pek çok şeye sahip olsa bile daha fazlasına ulaşmak için çaba harcamaktadır. Onun için eksik bir şey her zaman vardır ve bu da kesintisiz hissedilir. Edinme arzusu-elde etme-tekrar edinme arzusundan oluşan bu kısır döngü ise açgözlü kişinin birtakım antisosyal davranışlar sergilemesine neden olabilir. Açgözlülük, başkalarının haklarını ihlâl etme, manipülasyon, duyarsızlık, suç işlemeye neden olabilecek saldırgan tutum gibi bireyin kendisini öncelediği ve önemseydiği prososyallikten uzak davranışlara ivme kazandırır. Zira insanî ilişkilerde belirleyici olan bazı değer ve tutumlar, açgözlü kimse için edilgen bir unsur olmaktan öte bir anlam taşımayabilir. Halbuki esas olan sahip olmak değil olmaktır. Kişinin niteliklerini ve potansiyellerini geliştirmesidir. Benliğinin sınırlarını aşarak diğer insanlara yönelmesi ve onlarla iş birliğine girmesidir. Olmak için “ben” tutkusundan ve her zaman menfaatini düşünmekten sıyrılmasıdır.¹⁰⁶ Ancak böyle yaparak, açgözlülükten ve onun yol açtığı olumsuz yaşantılardan kurtulmak mümkündür.

Sonuç

Açgözlülük, doğasında farklı unsurları barındıran, kompleks ve tekdüzelikten uzak bir davranış biçimidir. Kişisel çıkar, cimrilik, haset gibi kavramlarla olan ilişkisi, açgözlülüğün etki alanlarını daha da genişletmektedir. Açgözlülüğün doğasında bulunan hırs ve daimî elde etme dürtüsü, bireyin daha fazla kazanç, imkân ve fırsatlara erişmesi için motivasyon sağlayan dinamik bir sürece işaret etmektedir. Ancak açgözlülüğün sınırlı sayıdaki pozitif özelliklerine karşılık açgözlü bireyin abartılı edinme arzusunu frenleyecek iç disiplin ve denetim mekanizmalarından yoksun olması, kişisel ve sosyal ilişkilerde irrasyonel ve ahlaki ilkelerden soyutlanmış eğilimlerin baskın olmasına neden olmaktadır. Çünkü açgözlü bireyin paraya yönelik yoğun sevgisi, hayatının her yönünü denetim altına almakta; kendi menfaatini maksimize etme gayreti ise ortak hayat alanının zenginleşmesini engellemektedir. Aynı zamanda ahlaki-maddî gelişme dengesizliğine yol açarak psiko-ontolojik düzeyde problemlere neden olmaktadır. Böylece yıkıcı ve rölativist bir nitelik kazanan açgözlülük hem ilahî hukuku hem de insanî hukuku ihlâl eden bir hâle dönüşmektedir.

Açgözlülük, bireyde içsel uyumu ve ahengi sağlayacak duyguların yeterli düzeyde etkin olmaması sonucu maddî arayışların baskın gelmesine neden olmakta, kişilerarası ilişkilerde

---

¹⁰⁶ Erich Fromm, *Sahip Olmak Ya Da Olmak*, çev. Aydın Arıtan (İstanbul: Arıtan Yayınevi, 2017), 118-119.

ise bencil ve duyarsız bir tavırla birlikte bireyin kendisini öncelediği bir tutuma yol açmaktadır. Bu da bireyin kolektif bir yapı içinde uyumlu bir varlık olarak hareket etmesini belli ölçülerde kısıtlamaktadır. Açgözlü kimse, maddî güç ve semboller üzerinden varlığını sürdürerek kendisi için bir güvenlik, kontrol ve meşruiyet alanı açmaya çalışmaktadır. Zira açgözlülük, örtülü bir kaygı ve korkuyla ilintili bir durumdur. Ancak bu güç ve semboller, arzu edilen kazanımları sağlamayacağı gibi- zira dünya belirsizliklerle doludur- farklı bir canlılık veya senteze de imkân vermemektedir. Diğer yandan güvenlik ve kontrol ihtiyacı, açgözlünün geleceğe ilişkin ümit, iyimserlik, güven gibi psikolojik iyi oluşu sağlayan duyguları içselleştiremediğinin bir göstergesidir.

İnsan doğasının bir parçası olan açgözlülük, hayatın dinamik akışı içerisinde ortaya çıkan bir eğilimdir. Bu yüzden onu tümüyle yok etmek mümkün değildir. Ancak bireyin iç unsurlarını yeniden dengelemesi ve aşkın değerler bütününe sahip olması, açgözlülüğü yönetmeyi ve kontrol altında tutmayı kolaylaştırıcı faktörler arasında ifade edilebilir. Son olarak bu çalışmada açgözlülük kavramı teorik düzeyde ele alınmıştır. Konuya dair yapılacak başka çalışmalarda açgözlülük eğiliminin incelenmesine yönelik nitel çalışmalar yürütülebilir ya da açgözlülük eğilimi ölçeği kullanılarak açgözlülüğün dindarlık, değerler, yaşam doyumu, kaygı, saldırganlık gibi farklı değişkenlerle ilişkisi ele alınabilir.

Kaynakça

- Adler, Alfred. *İnsan Doğasını Anlamak*. İzmir: İlya Yayınevi, 2003.
- Akhtar, Salman. *Acının Kaynakları Korku, Açgözlülük, Suçluluk, Kandırma, İhanet ve İntikam*,. çev. Elif Okan Gezmiş. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017.
- Akhtar, Salman. "Meanings, Manifestations, and Management of Greed". *Greed: Developmental, Cultural, and Clinical Realms*. ed. Salman Akhtar. 131-158. London: Karnac Books, 2015.
- Bao, Ruiji vd. "Dispositional Greed Inhibits Prosocial Behaviors: An Emotive - Social Cognitive Dual-Process Model". *Current Psychology* 41/6 (01 Haziran 2022), 3928-3936.
<https://doi.org/10.1007/s12144-020-00928-5>
- Ben-Ze'ev, Aaron. "Envy and Jealousy". *Canadian Journal of Philosophy* 20/4 (1990), 487-516.
- Beyhâkî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Alî. *el-Câmi'li-Şuabi'l-Îmân*. çev. Hüseyin Yıldız vd. İstanbul: Ocak Yayınları, 2015.
- Capps, Donald. "The Deadly Sins and Saving Virtues: How They are Viewed by Clergy". *Pastoral Psychology* 40/4 (1992), 209-233. <https://doi.org/10.1007/BF01027705>
- Cardella, Eric vd. "Is Greed Contagious? Four Experimental Studies". *Journal of Behavioral Decision Making* 32/5 (2019), 579-598. <https://doi.org/10.1002/bdm.2134>
- Chen, Bin-Bin. "An Evolutionary Life History Approach to Understanding Greed". *Personality and Individual Differences* 127 (2018), 74-78. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.02.006>
- Childs, James M. *Greed: Economics and Ethics in Conflict*. Minneapolis: Fortress Press, 2000.
- Clements, Matthew T. "Self-Interest vs. Greed and the Limitations of the Invisible Hand". *American Journal of Economics and Sociology* 72/4 (2013), 949-965.
- Cohen, Taya R. vd. "Do Groups Lie More Than Individuals? Honesty and Deception as a Function of Strategic Self-Interest". *Journal of Experimental Social Psychology* 45/6 (2009), 1321-1324. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2009.08.007>
- Cropanzano, Russell vd. "Self-Interest: Defining and Understanding a Human Motive". *Journal of Organizational Behavior* 26/8 (2005), 985-991. <https://doi.org/10.1002/job.353>
- Crusius, Jan vd. "Dispositional Greed Predicts Benign and Malicious Envy". *Personality and Individual Differences* 168 (2021), 1-7. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110361>
- Doğan, Mehmet. *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Vadi Yayınları, 15. Basım, 2001.
- Easterlin, Richard A. "Income and Happiness: Towards a Unified Theory". *The Economic Journal* 111/473 (2001), 465-484.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b Eş'as b İshak es-Sicistânî el-Ezdî. *Sünen-i Ebû Dâvûd Terceme ve Şerhi*. çev. İsmail Lütfî Çakan. 17 Cilt. İstanbul: Şamil Yayınevi, 1987.
- Freedman, Linda. "The Narrative of Consumption: Greed and Literature". ed. Alexis Brassey - Stephen Barber. 170-187. New York: Palgrave Macmillan, 2009.

- Fromm, Erich. *Erdem ve Mutluluk*. çev. Ayda Yörükân. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Basım, 1994.
- Fromm, Erich. *İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri*. çev. Şükrü Alpagut. İstanbul: Payel Yayınevi, 1984.
- Fromm, Erich. *Sahip Olmak Ya Da Olmak*. çev. Aydın Arıtan. İstanbul: Arıtan Yayınevi, 6. Basım, 2017.
- Gelibolu, Müzeyyen - Balıkçioğlu, Betül. "Açgözlülük, Materyalizm ve Tüketici Kibrinin Tüketicilerin Yaşam Tatmini Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi". *İşletme Araştırmaları Dergisi* 13/4 (29 Aralık 2021), 3136-3151. <https://doi.org/10.20491/isarder.2021.1313>
- Gilliland, Stephen W. - Anderson, Jennifer S. "Perceptions of Greed: A Distributive Injustice Model". *Emerging Perspectives on Organizational Justice and Ethics: Research in Social Issues in Management*. ed. Stephen W. Gilliland vd. Charlotte, NC: Information Age Press, 2011.
- Gökcan, Mansur. "Tasavvufta Kanaat Anlayışı ve Bireysel-Sosyal Etkileri". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 18/1 (30 Haziran 2018), 95-129. <https://doi.org/10.30627/cuilah.440610>
- Hayat, Qlander vd. "Greed: Theoretical, Religious and Business Perspective". *Journal of Islamic Business and Management (JIBM)* 11/02 (31 Aralık 2021). <https://doi.org/10.26501/jibm/2021.1102-009>
- Haynes, Katalin Takacs. "The Psychology of Greed". *The Psychology of Extremism: A Motivational Perspective*. ed. Arie Kruglanski vd. 203-229. Routledge, 2021.
- Hoyer, Karlijn vd. "Greed: What Is It Good For?" *Personality & Social Psychology Bulletin*, 1461672221140355. <https://doi.org/10.1177/01461672221140355>
- Hökelekli, Hayati. "Hırs". *İslam'da İbadet, İnanç ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*. ed. İbrahim Kâfi Dönmez. C. 2. İstanbul: M.Ü. İ.F.V. Yayınları, 1997.
- Hökelekli, Hayati. *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsanî Değerler*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2013.
- İsfahânî, Ebu'l-Kâsım er-Râgıb. *Müfredât Kur'ân Kavramları Sözlüğü*. çev. Abdülbaki Güneş - Mehmet Yolcu. İstanbul: Çıra Yayınları, 2010.
- Jiang, Xinying vd. "Greed as an Adaptation to Anomie: The Mediating Role of Belief in a Zero-Sum Game and the Buffering Effect of Internal Locus of Control". *Personality and Individual Differences* 152 (2020), 1-6. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.109566>
- Kaplan, Harvey A. "Greed: A Psychoanalytic Perspective". *Psychoanalytic Review* 78/4 (1991), 505-523.
- Kâşânî, İzzeddin. *Tasavvufun Ana Esasları (Misbâhu'l-Hidâye ve Miftâhu'l-Kifâye)*. çev. Hakkı Uygur. İstanbul: Kurtuba Kitap, 2010.
- Kernberg, Otto F. *Aggressivity, Narcissism, and Self-Destructiveness in the Psychotherapeutic Relationship: New Developments in the Psychopathology and Psychotherapy of Severe Personality Disorders*.

- Yale University Press, 2004. <https://doi.org/10.12987/yale/9780300101805.001.0001>
- Kets de Vries. *The Greed Syndrome* (SSRN Scholarly Paper, 18 Nisan 2016). Social Science Research Network. Erişim 18 Ekim 2023. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2766233>
- Kirchgässner, Gebhard. "On Self-Interest and Greed". *Journal of Business Economics* 84/9 (01 Aralık 2014), 1191-1209. <https://doi.org/10.1007/s11573-014-0737-1>
- Klein, Melanie. *Haset ve Şükran*. çev. Orhan Koçak - Yavuz Erten. İstanbul: Metis Yayınları, 3. Basım, 2014.
- Kleinberg, Aviad. *7 Deadly Sins: A Very Partial List*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2008.
- Krekels, Goedele - Pandelaere, Mario. "Dispositional Greed". *Personality and Individual Differences* 74 (2015), 225-230. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.10.036>
- Levine, David P. "The Attachment of Greed to Self-Interest". *Psychoanalytic Studies* 2/2 (2000), 131-140. <https://doi.org/10.1080/14608950050013323>
- Liu, Zhenzhen vd. "Psychometric Properties of the Chinese Version of the Dispositional Greed Scale and a Portrait of Greedy People". *Personality and Individual Differences* 137 (2019), 101-109. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.08.012>
- Magessi, Nuno Trindade - Antunes, Luis. "Agent's Fear Monitors the Spread of Greed in a Social Network". France, 2013b.
- Melluish, Greg. "Greed is Great". *IPA Review* 61/2 (2009), 23-24.
- Moore, Don A. - Loewenstein, George. "Self-Interest, Automaticity, and the Psychology of Conflict of Interest". *Social Justice Research* 17/2 (2004), 189-202. <https://doi.org/10.1023/B:SORE.0000027409.88372.b4>
- Müslim, Ebû'l-Huseyn Müslim b. el-Haccac el-Kuşeyrî. *Sahîh-i Müslim*. çev. Mehmed Sofuoğlu. 8 Cilt. İstanbul: İrfan Yayınları, 1988.
- Nikelly, Arthur. "The Pathogenesis of Greed: Causes and Consequences". *International Journal of Applied Psychoanalytic Studies* 3/1 (2006), 65-78. <https://doi.org/10.1002/aps.50>
- Piff, Paul K. vd. "Higher Social Class Predicts Increased Unethical Behavior". *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 109/11 (13 Mart 2012), 4086-4091. <https://doi.org/10.1073/pnas.1118373109>
- Râzî, Ebu Bekir. *et-Tıbbu'r-Ruhanî/Ruh Sağlığı*. çev. Hüseyin Karaman. İstanbul: İz Yayıncılık, 2004.
- Schimmel, Solomon. *The Seven Deadly Sins: Jewish, Christian, and Classical Reflections on Human Psychology*. New York Oxford: Oxford University Press, 1997.
- Sekhar, Sujit vd. "Dispositional Greed and Its Dark Allies: An Investigation among Prospective Managers". *Personality and Individual Differences* 162 (01 Ağustos 2020), 1-6. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110005>

- Seuntjens, Terri G. vd. "Defining Greed". *British Journal of Psychology* (London, England: 1953) 106/3 (2015a), 505-525. <https://doi.org/10.1111/bjop.12100>
- Seuntjens, Terri G. vd. "Dispositional Greed". *Journal of Personality and Social Psychology* 108/6 (2015), 917-933. <https://doi.org/10.1037/pspp0000031>
- Seuntjens, Terri G. vd. "Greedy Bastards: Testing the Relationship Between Wanting More and Unethical Behavior". *Personality and Individual Differences* 138 (2019), 147-156. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.09.027>
- Stenstrom, Douglas M. - Curtis, Mathew. "Pride, Sloth/Lust/Gluttony, Envy, Greed/Wrath": *Interdisciplinary Journal of Research on Religion* 8/7 (2012), 1-27.
- Taylor, Gabriele. *Deadly Vices*. New York: Oxford University Press, 2006.
- Tickle, Phyllis A. *Greedy: The Seven Deadly Sins*. USA: Oxford University Press, 2004.
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa. *Sünen-i Tirmizî*. çev. Abdullah Parlıyan. 3 Cilt. Konya: Konya Kitapçılık, 2004.
- Vrabel, Jennifer K. vd. "Pathological Personality Traits and Immoral Tendencies". *Personality and Individual Differences* 140 (2019), 82-89. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.02.043>
- Wang, Long vd. "Economics Education and Greed". *Academy of Management Learning & Education* 10/4 (2011), 643-660. <https://doi.org/10.5465/amle.2009.0185>
- Wang, Long - Murnighan, J. Keith. "On Greed". *The Academy of Management Annals* 5/1 (2011), 279-316. <https://doi.org/10.1080/19416520.2011.588822>
- Waska, Robert. "Greed and the Frightening Rumble of Psychic Hunger". *The American Journal of Psychoanalysis* 64/3 (2004), 253-266. <https://doi.org/10.1023/B:TJJP.0000041260.85396.cf>
- Waska, Robert. "Greed, Idealization, and the Paranoid-Schizoid Experience of Insatiability". *The Scandinavian Psychoanalytic Review* 26/1 (2003), 41-50.
- Yahya İbn Adî. *Tehzîbü'l- Ahlâk: Ahlak Eğitimi*. çev. Harun Kuşlu. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2013.
- Zeelenberg, Marcel vd. "When Enough is not Enough: Overearning as a Manifestation of Dispositional Greed". *Personality and Individual Differences* 165 (2020), 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110155>
- Zeelenberg, Marcel - Breugelmans, Seger M. "The Good, Bad and Ugly of Dispositional Greed". *Current Opinion in Psychology* 46 (2022), 1-5. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2022.101323>
- Zhu, Yiming vd. "Is Greed a Double-Edged Sword? The Roles of the Need for Social Status and Perceived Distributive Justice in the Relationship Between Greed and Job Performance". *Frontiers in Psychology* 10 (2019). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02021>

The Nature of Greed and Its Destructive Effects on Human Life

Res. Assist. Dr. Esra İRK

Extended Summary

Greed, shaped by religious, historical, cultural, and economic processes, appears as a favorable and pragmatic concept in some disciplines; however, in most disciplines, it is described as a corrupting and destructive force. Greed is generally defined as an insatiable and limitless desire to acquire wealth and possessions. In other words, it is an attitude related to obtaining more than one needs, such as more income, more property, more power, more privileges, and the like. In greed, the tendency for insatiability and excessive desire plays a decisive role. The desire to elevate material objects and symbols, and to attain them, is a strong parameter. On the other hand, greed encompasses a situation where an individual sees oneself as primary and central while perceiving others as secondary and in the background. The greedy person exhibits an excluding attitude towards the space of others while preserving their existence. In this regard, greed signifies a process in which different forms of relationships such as selfishness, conflict, and lack of empathy come to the forefront.

Greed is a behavior that harbors various elements within its nature, deviating from simplicity and uniformity. The relationship with concepts such as personal interest, stinginess, and envy further broadens the scope of greed's influence. These emotions and tendencies, by increasing the attraction towards material possessions, nurture and shape greed. Greed leads to a change in individual behavior patterns and significantly influences the way an individual relates to both oneself and others. Because greedy individuals consistently exhibit behavior aimed at obtaining more, they strive to alleviate their spiritual hunger by elevating material power and symbols without any restraint. This also prevents the effective activation of humane and moral values. Greedy individuals have elevated and internalized a lifestyle centered around money. For them, the act of "winning" has become a predominant value. However, this kind of lifestyle is far from providing an atmosphere for psychological satisfaction. It leads to an increasingly deepening separation between the individual and their self; and does not allow for psychological integrity. Because pursuits solely focused on material gain not only weaken the channels for the reproduction of positive emotions but also hinder the relational bonds brought about by these emotions. Thus, fear and anxiety-driven actions motivating the greedy individual reduce their relationship with others to a one-sided, instrumental, and passive state.

Greed is a condemned and prohibited behavior in almost all religions due to its tendency to lead to moral flaws and deviations. Looking at the Quran, it can be seen that the malevolent and destructive aspect of greed and ingratitude is clearly emphasized. In the hadiths, while it is mentioned that the desire for wealth is inherent in human nature, it is emphasized that the essence lies in the richness of the heart. Because, contentment of the heart is based on being satisfied with the provision that Allah has granted for oneself. Such a person is inclined not to have expectations from anyone other than Allah. Greed is a behavior that leads away from encompassing moral values such as generosity, altruism, and gratitude. It points to a condition that renders a person's value system passive. It indicates a state that renders an individual's value system passive. Therefore, the sense of contentment, seen as a protective shield for religious and human bonds, has been mentioned as an alternative against greed. Additionally, it is emphasized that, while living a dynamic lifestyle away from monotony and stagnation, there is a necessity for an understanding grounded in ultimately accepting the distribution made by Allah.

Alongside all these negative effects, the literature also acknowledges some positive functions of greed. The ambition and perpetual desire for acquisition inherent in the nature of greed point to a dynamic process that motives for accessing material gains at various levels and seeking greater opportunities and possibilities. However, in contrast to the limited benefits of greed, its potential to lead to negative experiences with destructive energy is much higher. Because greed propels behaviors toward actions such as violating the rights of others, manipulation, insensitivity, and aggression. A greedy person, lacking an optimistic outlook for the future, seeks to earn and acquire through channels that appear more attractive and suitable to them. This also provides an opportunity to activate behavior patterns that aim to disrupt and cause harm by engaging in negative behavioral patterns. Because the potential for such an individual to act according to their dynamics and rules weakens the impact of social norms. In conclusion, greed, as a part of human nature, is a tendency that emerges within the dynamic flow of life. Therefore, it is not entirely possible to eliminate it. However, the individual's re-balancing of inner elements and possessing transcendent values can be considered among factors that facilitate managing greed.

Keywords: Psychology of Religion, Greed, Self-Interest, Dissatisfaction, Mental Health

